

ГОТОВНІСТЬ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДО КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті висвітлено актуальну педагогічну проблему, присвячену готовності майбутніх молодших спеціалістів фізичної культури і спорту до комунікативної взаємодії у професійній діяльності. Розглянуто сутність поняття «готовність» до комунікативної взаємодії в професійній діяльності. Охарактеризовано поняття «спілкування» як процес, під час якого здійснюється обмін інформацією, думками, почуттями, способами й результатами діяльності, – відбувається комунікативна взаємодія, взаємовплив індивідів, виникає взаєморозуміння. Розкрито особливості та специфіку комунікативної взаємодії молодших спеціалістів фізичної культури і спорту в професійній діяльності. Визначено комунікативну компетентність як базисну складову частину готовності молодшого спеціаліста фізичної культури і спорту до комунікативної взаємодії в професійній діяльності.

Ключові слова: готовність, комунікативна взаємодія, молодший спеціаліст фізичної культури і спорту, спілкування, комунікація, комунікативна компетентність, професійна діяльність.

Соціально-економічні перетворення в українській державі та гостра потреба у здоровій нації актуалізують потребу суспільства в якісній професійній підготовці майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. Закони України “Про освіту”, “Про фізичну культуру і спорт”, Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року “Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація” визначають основні вимоги до особистості фахівця фізичної культури і спорту відповідно до потреб суспільства та сучасних змін, що відбуваються в країні і світі [1]. Професійні вимоги зумовлюються соціальними пріоритетами та ідеалами, що зазнають трансформації разом із розвитком суспільства. Готовність майбутніх молодших спеціалістів фізичної культури і спорту до ефективної комунікативної взаємодії в професійній діяльності неможлива без набуття ними комунікативних умінь та навичок, без сформованості у них комунікативної компетентності. Незважаючи на розуміння та загальне визнання важливості цього напрямку професійної підготовки, проблема залишається мало вивченою, тому наше дослідження залишається актуальним та науково доцільним.

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить, що проблемі професійного спілкування завжди приділялась належна увага, Ю. Жуков, В. Мотирко, П. Растьянников, Л. Хряцова та ін.; феномен комунікативної компетентності у контексті формування певних особистісних властивостей досліджували Г. Андреева, О. Бодальов, О. Леонтьев, Б. Ломов, Р. Немов та ін.; до комунікативного аспекту взаємодії звертались Л. Жарова, В. Котов, М. Рибаківа, М. Сєдова, Р. Шакуров; теоретико-методологічні основи педагогічного спілкування розглядали І. Зязюн, О. Киричук, Б. Ломов, С. Максименко, Л. Орбан, Л. Савенкова, В. Семиченко, Т. Титаренко, Т. Яценко; дослідженням окремих аспектів формування комунікативних умінь студентів в умовах вищої освіти в контексті розкриття загальнотеоретичних основ психолого-педагогічної підготовки займалися Н. Альохіна, О. Глузман, Л. Кайдалова, Л. Пляка, В. Сагарда, А. Тарновська, В. Тюріна, Р. Хмелюк, Н. Шварп.

Серед західних науковців, котрі вивчали питання комунікативної взаємодії або інтеракції, варто назвати таких дослідників, як Д. Джонсон, М. Вебер, Г. Зіммель, Г. Ріккерт, К. Манхейм, Р. Селман, О. Стауфорд, М. Фландерс, Х. Фрайер, М. Хаузен. Однак проведений нами аналіз свідчить, що, незважаючи на широке коло досліджень комунікативної взаємодії та комунікативної компетентності фахівців різних галузей, проблема готовності до комунікативної взаємодії фахівців фізичної культури і спорту є малодослідженою та не набула статусу педагогічної проблеми.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні поняття «готовність» до комунікативної взаємодії в професійній діяльності та визначенні комунікативної компетентності як базисної складової частини готовності майбутніх молодших спеціалістів фізичної культури і спорту до комунікативної взаємодії у професійній діяльності.

У педагогіці поняття “готовність до різних видів діяльності” стало розглядатися з 50–60-х рр. ХХ століття у зв’язку з підвищенням вимог до характеристик здійснюваної людиною діяльності, пошуком умов оптимізації, підвищенням її успішності. Великий тлумачний словник сучасної української мови, за редакцією В. Т. Бусел, трактує поняття “готовий” як той, “що зробив необхідне приготування, підготувався до чого-небудь <...> заздалегідь продуманий, підготовлений, складений <...> який вже склався, набув досвіду, досяг високої майстерності” [4].

У науковій літературі визначається, що готовність до діяльності є особливим психічним станом і залежить від індивідуальних особливостей особистості, типу нервової діяльності людини, а також від умов, в яких проходить діяльність. Виникнення стану психічної готовності до діяльності починається з постановки мети на основі потреб та мотивів. Далі йде вироблення плану, установ, моделей, схем дій, що попереду. Після цього людина береться до втілення готовності, що в неї з’являється у предметних діях, застосовує

певні засоби діяльності, порівнює хід та проміжні результати із поставленою метою, вносить корективи. Організуючи процес формування у студентів готовності до професійної діяльності, необхідно: визначити склад професійно значущих якостей, якими має володіти фахівець, для побудови на цій основі моделі готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності; вивчити професійне середовище та провести інформаційний аналіз професійної діяльності [5].

В межах цієї статті ми будемо розглядати готовність майбутніх молодших спеціалістів фізичної культури і спорту до комунікативної взаємодії як безпосередній результат професійної педагогічної підготовки у спеціалізованому навчальному закладі спортивного профілю, що є складним особистісним утворенням, яке може забезпечити ефективність організації суб'єкт-суб'єктної комунікативної взаємодії у професійній діяльності.

Професійна діяльність молодшого спеціаліста фізичної культури і спорту має свої особливості, оскільки вона є не тільки оздоровчою, але й освітньою і спортивною. Молодший спеціаліст має знати: чинне законодавство України, що регламентує освітню, фізкультурно-спортивну, оздоровчу діяльність; пріоритетні напрями розвитку освітньої системи України; Конвенцію про права дитини; основи педагогіки, психології, теорії і методики фізичного виховання; правила охорони життя і здоров'я студентів; методику проведення занять на спортивних спорудах і снарядах; форми складання звітної документації; теорію і методи управління освітніми системами; методи формування основних складників компетентності (професійної, комунікативної, інформаційної, правової); сучасні педагогічні технології продуктивного, диференційованого, розвиваючого навчання, реалізації компетентнісного підходу, методи встановлення контакту з вихованцями, їх батьками, колегами; технології діагностики причин конфліктних ситуацій, їх профілактики. В процесі комунікативної взаємодії молодший спеціаліст фізичної культури і спорту вивчає й оцінює свого співрозмовника. Це дає змогу зрозуміти вчинки і дії людини, з'ясувати причини змін її поведінки, правильно будувати стосунки, визначати шляхи і способи психолого-педагогічного впливу.

Комунікативна взаємодія (інтерактивність) у науці визначається як суб'єкт-суб'єктна діяльність учасників спілкування, спрямована на інформаційний обмін і вплив на свідомість чи поведінку. Комунікативна взаємодія – це комунікація між суб'єктами в процесі спілкування за допомогою вербальних, невербальних засобів із метою взаємообміну інформацією та досягнення цілей [8]. Спілкування виступає основою комунікації та безпосередньо пов'язане з вербальними засобами цього процесу. Спілкування займає ключове місце в професійній діяльності молодших спеціалістів фізичної культури і спорту, вони мають бути готові до різнобічних ділових контактів, що ґрунтуються на принципах професіоналізму, взаємоповаги, об'єктивності й підтримки. Отже, в кожній професійній дії молодшого спеціаліста фізичної культури і спорту відображені особливості професійного спілкування, ефективність якого визначається рівнем навичок спілкування.

У психолого-педагогічній літературі спілкування розглядається як невід'ємний складник діяльності фахівця. Метою спілкування є досягнення взаєморозуміння між людьми, встановлення психологічного контакту, що впливає на знання, відносини, діяльність. Науковець О. Бодальов наголошує на тому, що спілкування – це взаємодія людей, в якій кожен учасник реалізує певні цілі та перебуває в ролі суб'єкта і об'єкта спілкування. Н. Бутенко стверджує, що спілкування – це багатогранний процес, що реалізується в різноманітних формах і вивчається різними науками (філософією, педагогікою, психологією). Отже, є різноманітні погляди щодо визначення поняття “спілкування”, що підкреслює змогу його трактувати у різних галузях наук залежно від концептуального підходу. Спілкування молодшого спеціаліста фізичної культури і спорту – це вміння вступати в контакт із людьми, враховувати вікові та індивідуально-психологічні особливості кожної особистості та окремих груп громадян, своєчасне й адекватне визначення емоційно-психологічного стану співрозмовника, його інтересів тощо.

Спілкування відіграє важливу роль у професійній діяльності фахівця і є важливою стороною його життєдіяльності. Під час спілкування здійснюється комунікативний процес: обмін інформацією, думками, почуттями, способами й результатами діяльності – відбувається взаємодія, взаємовплив індивідів, виникає взаєморозуміння. Для того, щоб повноцінно й ефективно спілкуватися, фахівець має володіти комплексом комунікативних умінь (швидко і правильно орієнтуватися в умовах спілкування, правильно планувати власне мовлення, правильно вибрати зміст акту спілкування, знайти адекватні засоби для передачі цього змісту) й бути комунікативно компетентним.

Науковці Н. Гез і Ю. Федоренко визначають комунікативну компетентність через поняття “знання, навички й уміння”. Так, Н. Гез доводить, що комунікативна компетентність – це знання про мову, навички й уміння застосовувати ці знання у мові згідно з різними ситуаціями спілкування. На думку О. Павленко, комунікативна компетентність – це знання мови, високий рівень практичного володіння як вербальними, так і невербальними засобами, а також досвід володіння мовою на варіативно-адаптованому рівні залежно від конкретної мовленнєвої ситуації. У нашому розумінні комунікативна компетентність – це складна інтегрована якість фахівця, яка спрямована на налагодження, підтримку та розвиток ефективної взаємодії. Таким чином, аналізуючи запропоновані науковцями визначення комунікативної компетентності, можна зробити висновок, що в психолого-педагогічних дослідженнях комунікативна компетентність співвідноситься зі знаннями, навичками й уміннями та є основою успішної комунікативної взаємодії та базисною складовою частиною готовності молодших спеціалістів фізичної культури і спорту до комунікативної взаємодії в професійній діяльності.

Висновки. Готовність до ефективної комунікативної взаємодії є однією з ключових компетентностей сучасного фахівця фізичної культури і спорту. Молодші спеціалісти фізичної культури і спорту, що здійснюють навчально-тренувальну та виховну діяльність, забезпечуючи гармонійний розвиток особистості підростаючого покоління загалом, мають володіти практичними вміннями комунікативної взаємодії, тобто бути комунікативно компетентними. В галузі фізичної культури і спорту треба створити середовище позитивної комунікативної взаємодії, видозмінювати і вдосконалювати його. Вдосконалення комунікативного середовища ініціює формування нових тенденцій розвитку суспільства, зміну структури міжособистісних взаємин, а головне – сприяє не тільки фізичному, а всебічному розвитку особистості. Напрямом подальшого дослідження обрано визначення структури готовності майбутніх молодших спеціалістів фізичної культури і спорту до комунікативної взаємодії в професійній діяльності.

Використана література:

1. Галузевиий Стандарт Вищої Освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика молодшого спеціаліста спеціальності 017 “Фізична культура і спорт” напряму підготовки 01 “Освіта/Педагогіка”. Харків, 2014. 37 с.
2. Ажиппо О. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2013. 423 с.
3. Ботіна І. Міжособистісна взаємодія учителя та учня. Рідна школа. 2005. № 3. С. 31–33.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250 000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
5. Жорняк Н. В. Спілкування як діяльність: порівняльно-психологічний підхід. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2003. № 1. С. 210–218.
6. Зязюн І. А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. № 1. С. 11–24.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / О. І. Пометун та ін. ; за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ, 2004. 112 с.
8. Прищак М. В. Комунікація, спілкування, комунікативність: категоріальний аналіз. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2010. № 2. С. 5–8.
9. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія. Запоріжжя : Запорізький державний університет, 2003. 442 с.

References:

1. Haluzevyi Standart Vyshchoi Osvity. Osvitno-kvalifikatsiina kharakterystyka molodshoho spetsialista spetsialnosti 017 “Fizychna kultura i sport” napriamu pidhotovky 01 “Osvita/Pedahohika”. Kharkiv, 2014. 37 s.
2. Azhyppo O.Iu. Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury do profesiinoi diialnosti u zahalnoosvitnix navchalnykh zakladakh : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04. Kharkiv, 2013. 423 s.
3. Botina I. Mizhosobystisna vzaiemodiia uchytelia ta uchnia. *Ridna shkola*. 2005. № 3. S. 31–33.
4. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy : 250 000 / uklad. ta holov. red. V. T. Busel. Kyiv; Irpin : Perun, 2005. 1728 s.
5. Zhorniak N. V. Spilkuvannia yak diialnist: porivnialno-psykholohichni pidkhid. *Pedahohichni protses: teoriia i praktyka*. 2003. № 1. S. 210–218.
6. Ziazun I. A. Kontseptualni zasady teorii osvity v Ukraini. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*. 2000. №1. S. 11–24.
7. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy / O. I. Pometun ta in. ; za zah. red. O. V. Ovcharuk. Kyiv, 2004. 112 s.
8. Pryshchak M. V. Komunikatsiia, spilkuvannia, komunikatyvnist: katehorialnyi analiz. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu*. 2010. № 2. S. 5–8.
9. Sushchenko L. P. Profesiina pidhotovka maibutnix fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu (teoretyko-metodolohichni aspekt) : monohrafiia. Zaporizhzhia : Zaporizkyi derzhavnyi universytet, 2003. 442 s.

Чапидзе К. О. Готовность будущих младших специалистов физической культуры и спорта к коммуникативному взаимодействию как педагогическая проблема

В статье освещена актуальная педагогическая проблема, посвященная готовности будущих младших специалистов физической культуры и спорта к коммуникативному взаимодействию в профессиональной деятельности. Раскрыта сущность понятия “готовность” к коммуникативному взаимодействию в профессиональной деятельности. Охарактеризовано понятие “общение” как процесса, во время которого осуществляется обмен информацией, мыслями, чувствами, способами и результатами деятельности, – происходит коммуникативное взаимодействие, взаимовлияние индивидов, возникает взаимопонимание. Раскрыты особенности и специфика коммуникативного взаимодействия младших специалистов физической культуры и спорта в профессиональной деятельности. Определена коммуникативная компетентность как базовая составляющая готовности младшего специалиста физической культуры и спорта к коммуникативному взаимодействию в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: готовность, коммуникативное взаимодействие, младший специалист физической культуры и спорта, общение, коммуникация, коммуникативная компетентность, профессиональная деятельность.

Chapidze K. O. Willingness of future junior specialists in physical cultures and sports in communicative interaction as a pedagogical problem

The article highlights an actual pedagogical problem dedicated to the readiness of future junior specialists in physical culture and sports for communicative interaction in professional activities. The essence of the concept of “readiness” for communicative interaction in professional activity is revealed. The concept of “communication” is characterized as a process during which information, thoughts, feelings, ways and results of activities are exchanged - communicative interaction takes place,

individuals interact with each other; mutual understanding arises. The features and specifics of the communicative interaction of junior specialists of physical culture and sports in professional activities are disclosed. The communicative competence is defined as the basic component of the readiness of the junior specialist of physical culture and sports for communicative interaction in professional activity.

Key words: *readiness, communicative interaction, junior specialist in physical culture and sports, communication, communicative competence, professional activity.*

УДК 387.147:811.11

Чередніченко Г. А.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ТЕХНОЛОГІВ-ТЕХНОЛОГІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Стаття окреслює сучасний стан підготовки майбутніх інженерів-технологів харчової галузі в Україні на прикладі Національного університету харчових технологій. У роботі автором здійснено аналіз освітньо-професійних програм за спеціальністю 181 Харчові технології, сфери діяльності, посади та вимоги до фахівців харчової галузі. Визначено цільові загальні компетентності, які мають отримати в процесі навчання майбутні інженери-технологи харчової промисловості. Запропоновано систему іншомовної професійної підготовки майбутніх інженерів-технологів-технологів, що передбачає інтеграцію компетентнісного, системного, синергетичного, диференційного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного підходів.

Ключові слова: *інженери-технологи харчової галузі, освітня програма підготовки, система іншомовно-професійної підготовки.*

Харчова промисловість – одна з найбільших та найважливіших галузей промисловості України. Від рівня її розвитку, стабільності функціонування залежать стан економіки та безпека держави, розвиток внутрішнього та зовнішнього ринків, а також рівень життя населення. Для подальшого розвитку підприємств харчової промисловості і забезпечення їх рентабельності необхідна якісна підготовка фахівців, які спроможні забезпечити зростаючі потреби споживачів галузі.

Сучасні умови функціонування харчових підприємств на вітчизняному і закордонному ринках висувають підвищені вимоги до рівня професійної підготовки фахівців харчової галузі. Сучасний фахівець повинен мати належний рівень знань із дисциплін гуманітарної та соціально-економічної, математичної та природничо-наукової, професійної та практичної підготовки, володіти професійно-практичними навичками, що, своєю чергою, стане вагомим підґрунтям для професійного вирішення конкретних виробничих ситуацій, які повсякденно вирішуються на підприємствах харчової індустрії на різних посадах як в україномовному, так і в іншомовному середовищі.

Проблемам формування змісту навчання іноземної мови для спеціальних цілей присвячено наукові праці О. Петрашук, Л. Черноватого, Т. Dudley-Evans, Т. Hutchinson, М. St John, А. Waters, С. Wrangham-Briggs та ін. Фундаментальним питанням професійної підготовки фахівців негуманітарного профілю присвячено праці В. Андрущенко, П. Агутова, Н. Бідюк, С. Білевич, І. Зязюна, І. Козловської, В. Кременя, О. Літківа, Н. Нічкало, В. Сидоренка, С. Сисоевої та ін. Окремі аспекти іншомовної підготовки майбутніх фахівців висвітлено у дослідженнях О. Артем'єва, Й. Берман, О. Бігич, Н. Бориско, Є. Верещагіна, Р. Гришкової, Є. Пассова, Г. Рогової, О. Тарнопольського та ін.

Проте нині в педагогічній науці відсутнє фундаментальне дослідження, яке б висвітлювало теоретичні та методичні основи формування іншомовної професійної компетентності майбутніх інженерів-технологів-технологів харчової промисловості.

Метою статті є дослідження стану професійної підготовки майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості в Національному університеті харчових технологій, стану сформованості їх іншомовно-професійної компетентності та розгляд концепції іншомовної професійної підготовки з метою удосконалення та модернізації іншомовної професійної підготовки майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості в Україні.

Національний університет харчових технологій (НУХТ), один із провідних навчальних закладів вищої професійної освіти України, є яскравим прикладом практичної реалізації та забезпечення ступеневої багаторівневої професійно орієнтованої підготовки майбутніх фахівців харчової галузі (бакалаврів, магістрів, докторів філософії), які адаптовані до нових соціо-економічних реалій у межах Болонського процесу і володіють на професійному рівні двома і більше іноземними мовами (ІМ) [1].

У галузі знань 18 “Виробництво та технології” за спеціальністю 181 “Харчові технології” НУХТ здійснює підготовку магістрів з харчових технологій за денною формою навчання (1,5 роки) за наступними спеціалізаціями “Технології органічних харчових продуктів”, “Технології зберігання та перероблення